

Operace Hvězda. Jak sovětské armády osvobodily Charkov

cs.topwar.ru/211387-operacija-zvezda-kak-sovetskie-armii-osvobozhdali-harkov.html

Alexandr Samsonov

22. února 2023

Tank T-34 "Moskevský kolektivní farmář", sestřelený mezi Belgorodem a Charkovem

"Hvězda"

V lednu - začátkem února 1943 utrpěl Wehrmacht sérii těžkých porážek. Hlavní síly skupiny armád B byly poraženy: 6. armáda Paulus byla zničena a zajata, rumunské, italské a maďarské formace byly zcela poraženy a zajaty, německá 2. armáda byla poražena (Porážka 2. německé armády). Skupina armád Don je zbavena krve. Skupina armád A, působící na severním Kavkaze, byla nucena

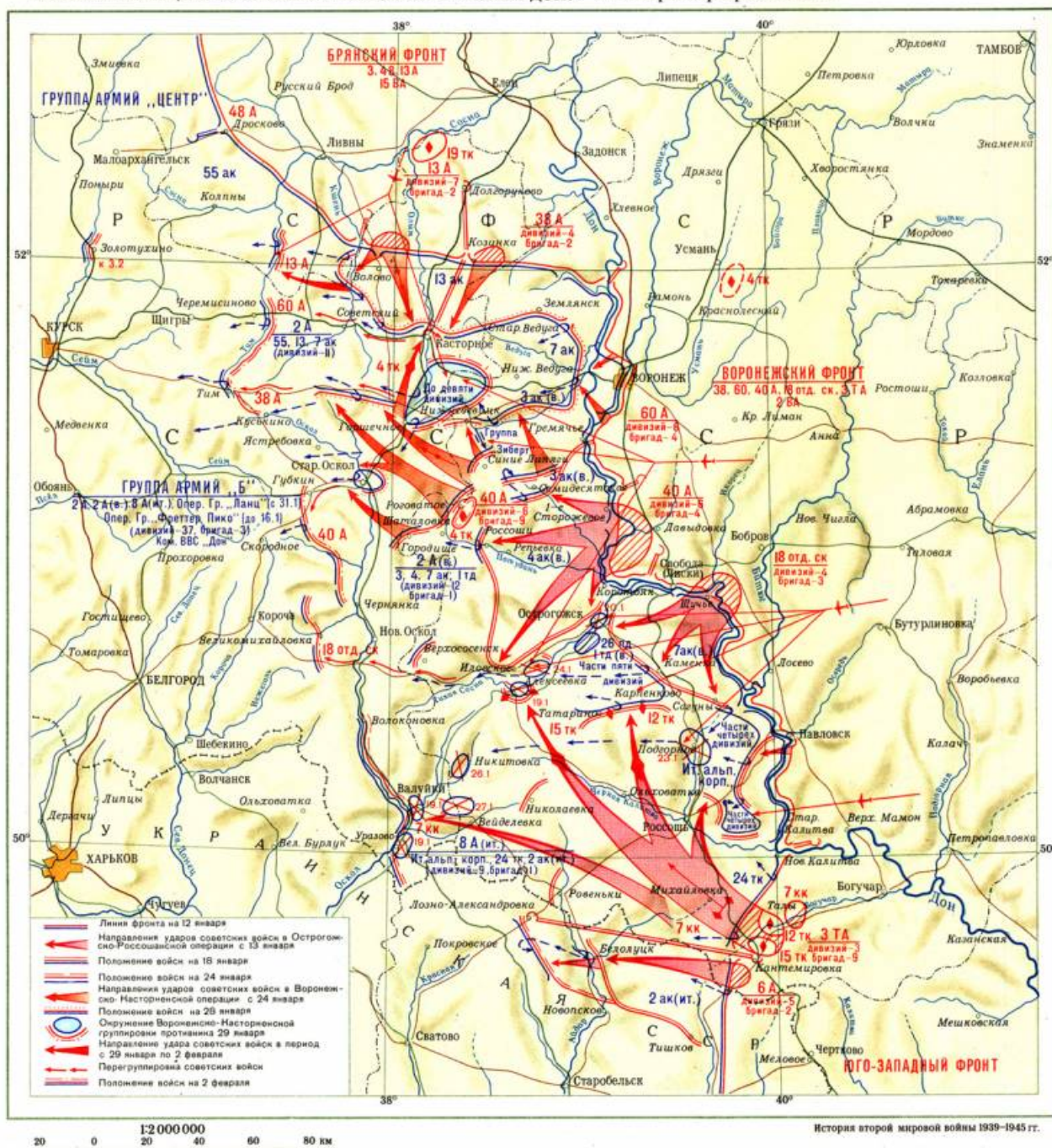
ustoupit do Rostova a na poloostrov Taman. Její 17. armáda (17 divizí) byla izolována od hlavních sil a držela obranu na linii Kuban.

Nepřátelská obrana byla proražena na široké frontě. Německé velení nemělo strategické zálohy, které by všechny mezery zaplnily. Němci museli manévrovat s dostupnými mobilními formacemi, ale jejich síly nebyly nekonečné. Vzniklo mnoho směrů a úseků, které byly kryty pouze malými zábranami.

Rudá armáda vrátila Stalingrad - nejdůležitější železniční uzel, svrhla nepřítel zpět od Volhy - strategické komunikace země, vyhnala nepřítel z hospodářsky důležitých oblastí SSSR, osvobodila miliony sovětských občanů.

Situace byla příznivá pro rozvoj ofenzivy proti Charkovu. Zástupce velitelství vrchního velení maršál Vasilevskij a velitel vojsk Voroněžského frontu (VF) generálplukovník Golikov předložili 21. ledna 1943 plán operace k osvobození oblastí Bělgorod a Charkova ke zvážení velitelstvím nejvyššího vrchního velitele.

3-I nádrž armáda měla udeřit ve směru Olchovatka, Chuguev, obcházet Charkov z jihozápadu. Pravé křídlo VF - 69., 40., 38. a 60. armáda měly po osvobození Bělgorodu dosáhnout severovýchodního předměstí Charkova. Také jednotky 38. armády měly osvobodit Oboyan. V budoucnu se plánovalo pokračování ofenzivy na Poltavu.

23. ledna Stalin schválil plán operace Zvezda.

O tři dny později dostala VF další úkol: dobýt oblast Kurska s armádami pravého křídla. Tak byly jednotky VF rozptýleny do dvou směrů - Charkov-Nastorož a Kursk. Velitelství, generální štáb a velení VF se domnívaly, že nepřítel byl poražen, jeho obrana byla slabá a špatně vybavená. Německých vojáků je málo, zálohy žádné. Lze tedy úspěšně vyřešit dva problémy.

Nebylo vzato v úvahu, že formace VF vedly dva a půl měsíce útočné bitvy v zimních podmínkách a utrpěly těžké ztráty. Zadní prostory byly natažené a nedržely krok s jednotkami, které se hnaly vpřed, což vedlo k vážným problémům v zásobování municí a palivem. Pro armády, které vyrazily na západ, se nestihly přemístit letectví.

40. tankový sbor byl tedy převeden ke 4. armádě, ale stále řešil úkoly zničení nepřátelského seskupení zablokovaného během operace Voroněžsko-Kastornenskaja. Proto mohla Moskalenkova armáda na začátku operace vyčlenit do úderné síly pouze jednu tankovou brigádu a 3 tankové pluky.

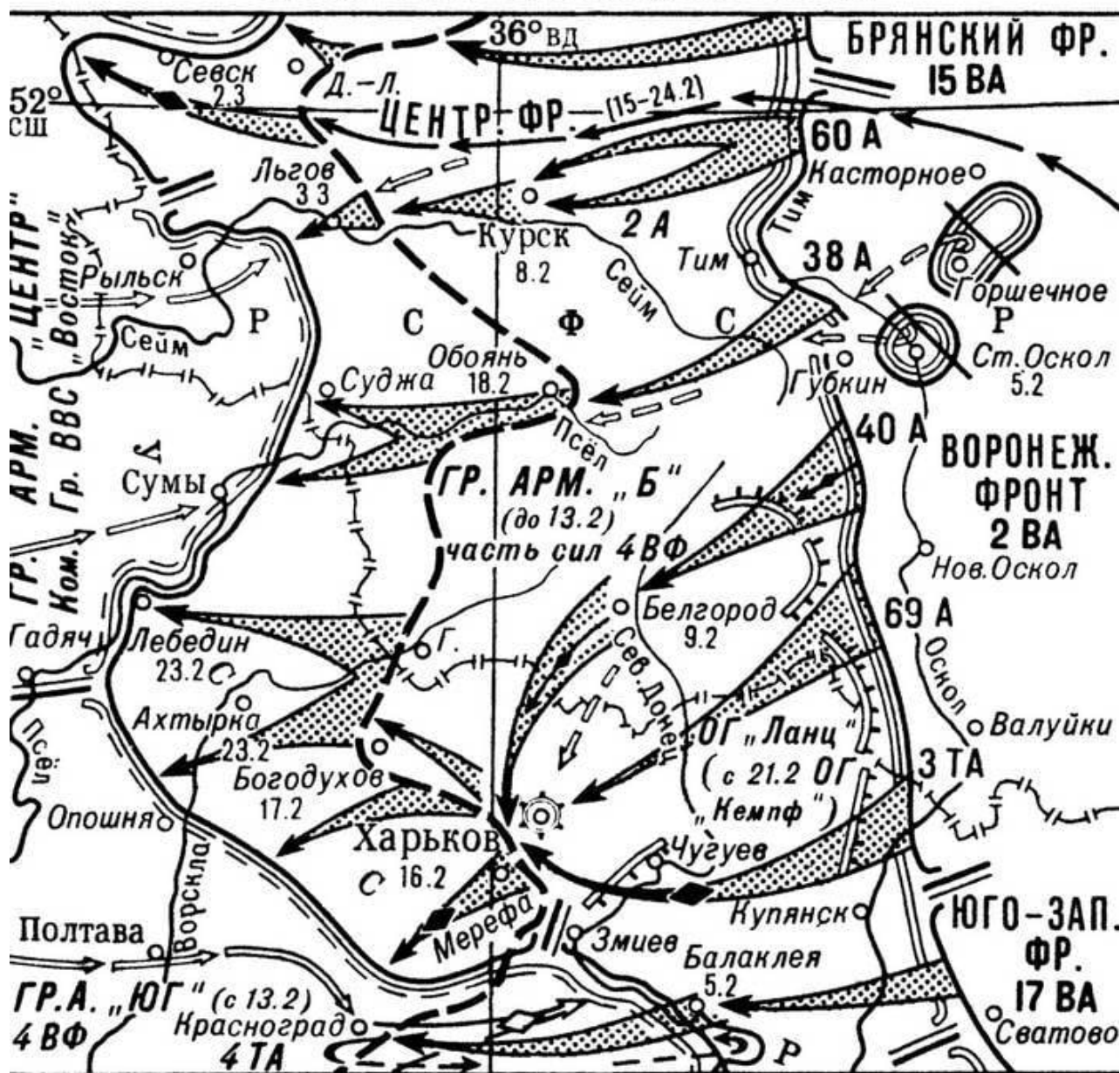
18. samostatný střelecký sbor Kazakov, který byl nasazen do 69. armády (5 divizí a jedna tanková brigáda), měl jen několik dní na přeskupení jednotek a vytvoření úderné skupiny. Nová armáda ještě neměla své zadní orgány. 60. a 38. armáda se vyměnily, nemělo to smysl, ale velitelství a vojákům to přidalo práci. Bylo nutné v krátké době přeskupit vojska a týlové oblasti, přemístit armády do nových zásobovacích stanic atp.

Rybalkova 3. tanková armáda, posílená 6. gardovým jízdním sborem, byla silně odkrvena: 12 tanků zůstalo ve 15. a 20. tankovém sboru, 179 a 201 tanků u 10. a 35. samostatné tankové brigády. Formálně bylo v armádě asi 400 tanků a dorazily i posily asi 100 třiceti čtyř. A na startovní čáře pro útok se ukázalo být 165 vozidel. Zbytek byl kvůli poruchám, špatným silnicím, nedostatku paliva rozptýlen po 270kilometrové armádní trase do Buturlinovky, která byla hlavní zásobovací základnou.

Zadní komunikace armády se táhla na 270 km. V jednotkách a skladech bylo od 0,2 do 3 nábojů, od 1,4 do 5 tankování motorové nafty, od 0,7 do 2,5 tankování benzínu. Jejich přeprava byla ale také náročná kvůli malému počtu vozidel.

ХАРЬКОВСКАЯ НАСТУПАТЕЛЬНАЯ ОПЕРАЦИЯ 2 февраля – 3 марта 1943г.

60 0 60 120 км

- Линия фронта к исходу 1 февраля (для 60, 38, 40 А к исходу 2 февраля)
 - Направления ударов советских войск
 - Положение советских войск к исходу 17 февраля
 - Контрнаступление немецко-фашистских войск 19 февраля – 3 марта
 - Линия фронта к исходу 3 марта
- Сокращения: Г. – Грайворон, Д.-Л. – Дмитриев-Львовский

Před sovětskými armádami stálo na začátku operace 11 těžce poražených divizí 2. německé armády z 55., 13. armády a 24. tankového sboru. Také zbytky 9 německých a maďarských divizí (7. armáda a 3. maďarský sbor) byly v tašce v oblasti Gorshechnoye-Stary Oskol a prorazily do Obojanu. Část německých jednotek prorazila, ale utrpěla velké ztráty na živé síle a opustila těžké zbraně a techniku.

Před středem a levým křídlem VF byly německé jednotky, přímo kryjící charkovský směr, sdruženy do skupiny armád Lanz (velitel generál Hubert Lanz). Zpočátku to zahrnovalo policejní a bezpečnostní jednotky, zbytky německých a maďarských jednotek. Bojovým jádrem byla motorizovaná divize „Grossdeutschland“ (61 bojových tanků), převedená z armádní skupiny „Střed“, jakož i zbytky 298. a 168. pěší divize.

Jižně od Kupjanska, v pásmu 6. armády jihozápadního frontu, ustupovala 320. pěší divize. V hlubinách, v oblasti Volčanska, se shromažďovaly zbytky poraženého 24. tankového sboru. Poražený italský alpský sbor (Smrt italského alpského sboru) provedli ústup ve směru na Belgorod v samostatných skupinách.

Vojáci 1. divize SS „Leibstandarte SS Adolf Hitler“ vedle protitankových samohybných děl Marder III. února 1943

Německé velení zahájilo přesun na ohrožený směr 26. pěší divize z Orla a 4. tankové divize z Mtsenské oblasti. Do Charkovské oblasti

začaly z Francie přicházet také první stupně SS Panzer Corps pod velením generála Haussera, které zahrnovaly elitní divize „Reich“, „Adolf Hitler“ a „Dead Head“. Neočekávaně plnou koncentraci divizí, jejich jednotky se okamžitě vydaly na své pozice.

Německá armáda neměla jednotnou obranu, pouze samostatné mezilehlé linie a obranná centra. Operační dokumenty 3. tankové armády poznamenaly:

„Nepřítel obsadil osady a výšiny podél západního břehu řeky v samostatných posádkách. Oskol, adaptace budov a staveb pro obranu. Krátká doba trvání neumožňovala ... plně provádět ženijní práce a do začátku operace měl většinou sněhové příkopy neúplného profilu, malý počet zaminovaných ploch, protitankové a protipěchotní překážky .

Velitel tankového sboru SS Paul Hausser

Začátek bitvy

2. února 1943 jako první vyrazily do útoku jednotky 3. tankové a 69. armády. Zaútočili na Charkov. Ráno 3. února se do operace zapojily jednotky 38., 40., 60. a 13. armády.

Zpočátku se operace vyvíjela podle plánu, velmi úspěšně. Sovětské jednotky porazily slabé nepřátelské bariéry a rychle postupovaly vpřed. 60. armáda Černyakhovského urazila za dva dny 30 kilometrů a osvobodila města Ščigry a Tim. 8. února Rudá armáda osvobodila Kursk. Hlavní síly 13. armády dosáhly železnice Orel-Kursk a 7. února osvobodily Fatež.

Moskalenkova 40. armáda rychle postupovala. 5. února byl osvobozen Starý Oskol. 6. února pravé křídlo armády překročilo Severskij Doněc, dobylo velkou stanici Gostiščevo 20 kilometrů severně od Belgorodu, levé křídlo dosáhlo města Koroča, bojovalo proti zadním vojákům ustupující 168. divize. 9. února naše jednotky osvobodily Shebekino a Belgorod.

Bez komplikací probíhala i ofenzíva Kazakovovy 69. armády. 9. února osvobodila Volčansk a rozvinula ofenzívu proti Charkovu. 5. února vstoupila 5. tanková armáda na východní břeh Doněc. Střelecké divize pochodovaly ve svém prvním sledu, generál Rybalko se rozhodl zachránit tankové formace až do dosažení západního pobřeží, aby je přivedl do bitvy u samotného Charkova. Je pravda, že tankové sbory ztratily vozidla kvůli poruchám jednoduše na silnici, bez boje.

Volej sovětských gardových raketometů BM-13 "Katuša" ve směru Bělgorod-Charkov

Zničené německé samohybné dělo StuG III Ausf. F 202. praporu útočných zbraní na Leninově ulici v osvobozeném Kursku. Stroj je vybaven širokými zimními housenkami Winterketten

SS Panzer Corps vstupuje do bitvy

Po osvobození Bělgorodu skončily divize generála Moskalenka 55 km od Charkova. Úderná síla tvořená velitelem armády, skládající se ze 4 střeleckých divizí a 4. tankového sboru (ten byl přeměněn na 5. strážní), se stočila na jih, přímo na Charkov. Pravý bok armády obešel Grayvoron a Bogodukhov. 38. armáda byla poněkud pozadu, nedokázala udržet takové tempo.

Jak naše jednotky postupovaly k Charkovu, odpor nepřítele se znatelně zvyšoval: Němci přiváděli do bitvy příjíždějící jednotky, ničili komunikace, aby zpomalili tempo ruského postupu, tvrdošíjně bojovali o každou osadu. Na bojišti se objevil SS Panzer Corps. Zahrnovala nejelitnější formace SS a celé Říše. Dobře vyzbrojení, vybavení vybranými, dobře vycvičenými a motivovanými „Árijci“: 1. tanková divize SS „Leibstandarte SS Adolf Hitler“, 2. tanková divize SS „Reich“, 3. tanková divize SS „Totenkopf“. V útoku byly mobilní divize SS rychlé, v obraně bojovaly na život a na smrt. Esesáci neopustili své pozice bez rozkazu a nevzdali se, ve skutečnosti nebyli zajati.

V roce 1941 prokázaly motorizované divize SS v ofenzivě vysoké bojové kvality. Byly tam nedostatky, ale obecně to byla opravdu bojovná elita Třetí říše. V roce 1942 byly tyto divize přivedeny do Evropy a reorganizovány na tankové granátníky, v podstatě tankové. Jednalo se o dva motorizované pěší pluky (v každém motorizovaném pluku byl jeden prapor plně "obrněný" - na obrněném transportéru) a jeden tankový pluk (asi 150 vozidel, včetně těžké tankové roty - 9 "tygrů"), divize útočných děl (31 vozidel), motorizovaný dělostřelecký

pluk, samohybný protitankový prapor (30 samohybných děl "Marder"), prapor protiletadlového dělostřelectva, prapor raketových minometů ráže 150 mm a další jednotky a podjednotky.

Vojáci SS byli mezi prvními, kteří dostali nový kulomet MG 42, který je považován za jeden z nejlepších kulometů druhé světové války. Pro svou vysokou rychlost palby mezi sovětskými frontovými vojáky a spojenci získal přezdívky „řezač kostí“, „Hitlerova kotoučová pila“ a „kříž“. Také divize SS se vyznačovaly svou mechanizací: přítomnost velké flotily automobilů a traktorů velmi zefektivnila práci zadních a opravárenských služeb. Esesáci byli dobře vybaveni pro operace v zimních podmínkách.

Čerstvý tankový sbor SS byl vážnou silou. Hitler si byl jistý, že v případě potřeby jeho „Árijci“ projdou z Charkova do Stalingradu. Koncem ledna 1943 začaly do Charkovské oblasti přijíždět jednotky říšské divize. Přímo z ešalonů byli posláni do první linie. Po Chuguevovi začala přistávat Leibstandarte Josepha Dietricha. Když dorazili, jednotky SS začaly zaujímat pozice na západním břehu Doněcku od Volčanska po Liman. Předsunutě oddíly vstoupily do bitvy od 2. února. Celkem měly dvě divize SS, které dorazily, asi 220 tanků připravených k boji.

Skupina velitelských tanků Pz. Kpfw. III Ausf. M divize "Grossdeutschland". únor až březen 1943

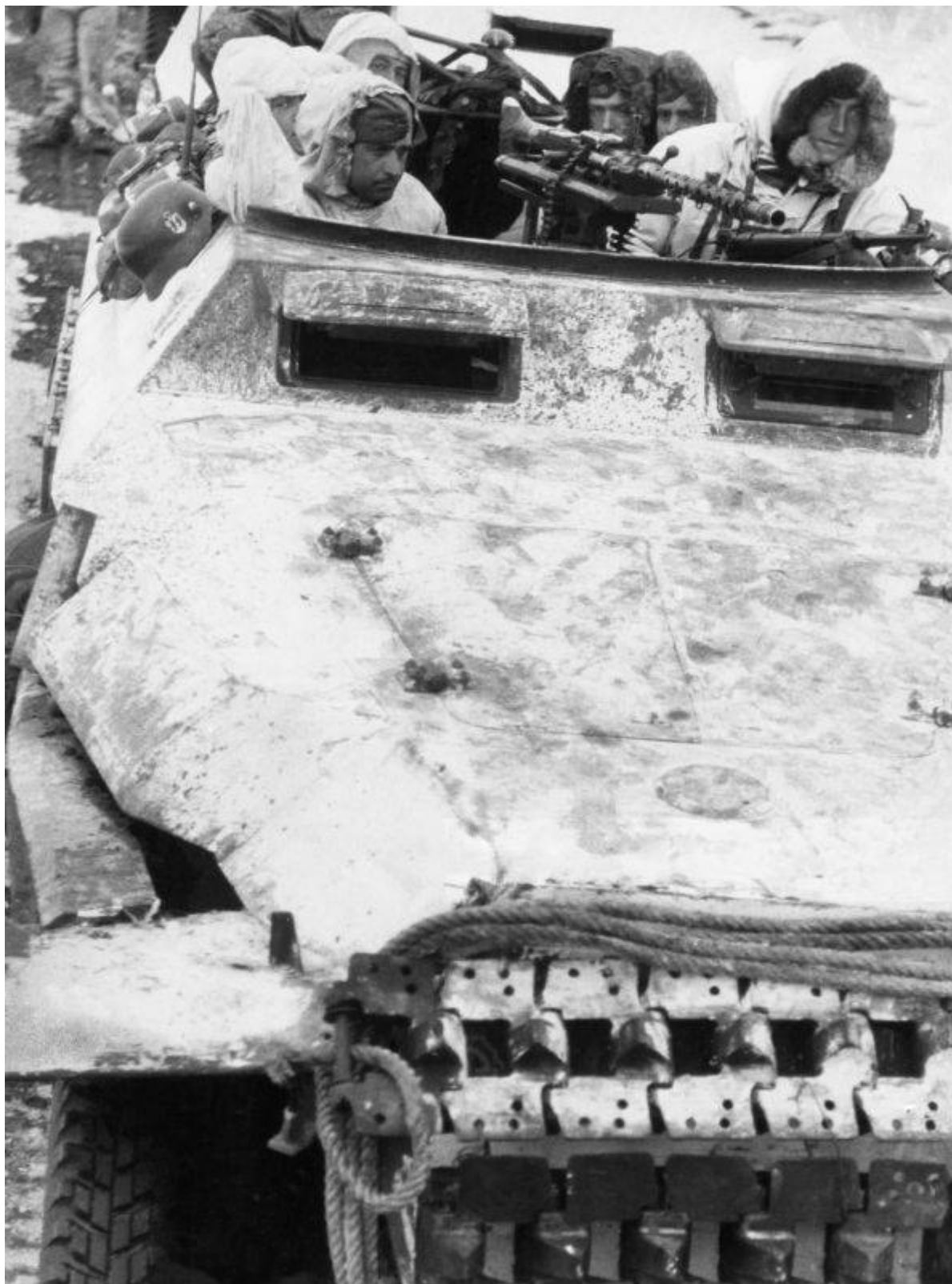
Granátníci jednotek SS u Charkova

Bitva o Chugueva

5. února 1943 se Rybalkovo tankové vojsko na předměstí Chugueva střetlo s obranou divize SS Reich. Němci vyhodili do vzduchu mosty, zaminovali ledové přechody a na velitelských výškách zřídili dlouhodobé palebné body. Město se proměnilo v silnou pevnost, nasycenou protiletadlovými děly a dalšími protitankovými zbraněmi.

Čtyři dny se naše jednotky neúspěšně pokoušely překročit řeku. Němci se dokonce pokusili o protiútok, udeřili na styku 69. a 3. tankové armády, ale naše jednotky útok odrazily. A na vážnou ránu neměli nacisté dost sil. Velitel Rybalko musel vrhnout do boje tankové sbory. 12. sbor Zinkoviče s podporou 62. pěší divize zahájil útok na Chugueva. 15. sbor Koptsov ve spolupráci se 160. pěší divizí bojoval o Pečeněgy.

Průlom Moskalenkovy armády z Belgorodu vytvořil hrozbu obklíčení německé Charkovské skupiny. 9. února divize „Reich“ zastavila protiútoky a ustoupila. 69. armáda Kazakova osvobodila Volčansk. Následujícího dne začalo německé velení stahovat síly ze Severského Doněce do Charkova. Rybalkova armáda osvobodila Chugueva a Pečeněgy. Sokolovský 6. gardový jízdní sbor s 201. tankovou brigádou, obcházející Charkov z jihu, postupuje do oblasti Merefa.

Vojáci jednotek SS na obrněném transportéru Sd. Kfz. 251 při útoku na Charkov

Útok na Charkov

10. února 1943 rozeslal generál Rybalko vojákům plán útoku na Charkov. Původní plán byl přesunut 12. tankový sbor do Sokolova k útoku ze západu. Ale k večeru velitel změnil názor. Tankový sbor byl namířen přímo na město.

Němci se aktivně bránili a přecházeli do protiútoků. 12. února přerušila nepřátelská úderná skupina úderem z Merefy, kde bylo velitelství tankového sboru SS, spojení našeho jezdeckého sboru. Sokolovův sbor ustoupil do Melikhovky, kde bylo zásobování prováděno pomocí letadel. 13. února prorazila bojová skupina Peiper koridor ze Zmieva do Limanu a zajistila tak východ z obklíčení zbytků 320. pěší divize.

Po čtyři dny bojovaly jednotky 40., 69. a 3. tankové armády se střídavými úspěchy na předměstí Charkova. To byla chyba velení armád a fronty. Silná úderná síla (tři armády) se místo hlubokých a krycích útoků na Bogodukhov (40. armáda) a Merefa-Lyubotin (3. tanková armáda) snažila dobýt Charkov. Po osm dní - od 6. února do 14. února - byly hlavní síly Rybalkovy armády svázány v neúčinném a obtížném boji.

Jak ukázaly následné události, v případě hlubokého pokrytí Charkova by se na něj ani nemuselo bouřit. Ale z 8 divizí Moskalenka šla jen jedna do Bogodukhova a z celé tankové armády objel jízdní sbor od jihu. Zbývajících 17 střeleckých divizí, 2 tankové sbory a 3 tankové brigády se zapojily do těžkých frontových bojů.

14. února začaly sovětské armády útočit na město. Charkov bránilo 55 168členné německé uskupení: tři plnohodnotné divize – „Reich“, „Grossdeutschland“ (severní a východní sektor), „Leibstandarte“ (jižní sektor), zbytky tří pěších divizí – 198., 320. a XNUMX. tis.

Vojáci divize Panzergrenadier SS "Leibstandarte SS Adolf Hitler" v obci během bitvy o Charkov

Sovětské tanky T-34 s obrněnými jednotkami na Dzeržinském náměstí, při prvním osvobození Charkova. V pozadí je budova Gosprom. února 1943

Na předměstích probíhaly tvrdé boje. Nacisté se zuřivě bránili. Ztráty na obou stranách byly vysoké. Město však bylo brzy prakticky obklíčeno. Volný zůstal pouze koridor jižně od Charkova. V této situaci velitel SS Panzer Corps Hausser, navzdory Führerovu rozkazu udržet město za každou cenu, učinil nezávislé rozhodnutí opustit Charkov a zachránit areál. V noci na 15. února zahájili Němci průlom na jihozápad, ke Krasnogradu. Zajímavé je, že Hitler prominentnímu příslušníkovi „černého řádu“ SS odpustil se zněním: „Protože měl pravdu“. A velitel skupiny armád generál Lanz byl odvolán a nahrazen generálem Kaempferem.

16. února 1943 osvobodila ruská vojska Charkov. Město přitom nebylo těžce zničeno, některé továrny, které Němci používali na opravy techniky, dokonce fungovaly.

18. února osvobodila 38. armáda Oboyan a začátkem března Sudzhu.

19. února byli vojáci 40. armády v Bogodukhově, 23. února byly osvobozeny Lebedin a Achtyrka, 26. února - Gadyach. Tanky 3. armády osvobodily Merefu 18. února a Ljubotin 22. února.

Armády VF tak postoupily o 100–260 km. Čtvrté největší město SSSR Charkov bylo osvobozeno, stejně jako Kursk a Belgorod a stovky dalších osad. Byla naděje, že teď zaženu nepřítele k Dněpru.

Úspěch dosažený během útočné operace se však nepodařilo upevnit. Němci brzy zahájili protiofenzívu.

Generálporučík tankových vojsk P. S. Rybalko v centru Charkova.
února 1943